

ІІ. П Е Р Е К Л А Д И

Вільям Шекспір

С К А Р Г А З А К О Х А Н О Ї

Там, де глибоке черево бугра
Шле відлун кожному долини слову,
Приліг я, ніби надійшла пора
Мені почути їх смутну розмову;
І там побачив я, немов зі схову,
Як дівчина, що взяв її відчай,
Листи рвучи, ридала, зблідла вкрай.

Був капелюх солом'яний у неї,
Що їй лице від сонця боронив,
Яке, здавалось, чарами лілеї
Колись ціло поміж квітучих див;
Та час прудкий і досі не скосив
Його приваб, а неба злісні сили
Ще їх не всі безжально пов'ялили.

Вона здіймала хустку до лица,
Покриту взорами думок розвою,
І образи шовкові без кінця
Вмивала нерозрадною сльозою;
А, впившись їх наукою гіркою,
Вона кричала голосно від мук,
Щоб силу їх відбив найбільший гук.

То очі в неї в запалі страшному
Здіймали в небо гнівний свій вогонь,
А то вони, зневірені у всьому,
Довкілля міряли й за оболонь
Кудись дивились, без мети либонь,
Бо те, що на собі їх зупиняло,
Цікавило її, здавалось, мало.

Вона коси як слід не заплела,
Охайности затративши розраду:
З-під капелюха в неї тут мала,
А там стирчала й довша сталка ззаду.
Частина пасем, хоч трималась ладу
В суцільній сув'язі тяжкій, однак
Являла теж недбальства певний знак.

Дарунків тьму з козубки без упину,
Бурштин, кришталь і чорний самоцвіт,
Вона вкидала в річку швидкоплинну,
Присівши під шатром кошлатих віт,
Мов скнара, що до скринь поверг би й світ,
Чи королі, які достатків зичать
Не бідакам, а тим, що їх не лічать.

Усі надії, плекані в житті,
Спроварила вона за течією,
Куди й персні вкидала золоті,
Щоб стріла їх на дні могила з глею.
Коли ж листи, що кров'ю їх своєю
Писав хтось, раптом віднайшла вона,
Заховані, де саква потайна,

Потоком сліз їм віддавала шану,
А, поймавши, цілувала знов:
— Фальшива кров, спільнице обману, —
Казала так, — ти гірша від обмов!
Тут атрамент свою б ганьбу знайшов! —
У розпачі вигукуючи все це,
Вона їх дерла, наче власне серце.

Там чоловік старий скотину пас,
Гульвіса у минулім, що достоту
Знав двір, міське життя і як для нас
Минає років цвіт без повороту.
Він зблизивсь, бачивши її скорботу,
До дівчини, бо здумав ясну ціль —
Утишити її невтішний біль.

Спираючись на костура міцного,
Він біля неї недалеко сів
З проханням, аби сліз причин від нього
Вона не крила й не шкоділа слів,
А що старий він, то і поготів
Його соромитись, мовляв, не гоже,
Бо він їй тільки в горі допоможе.

— Мій батьку, — мовила вона, — пора
Моїх похилих літ іще зі мною
Не зналася, бо я ще не стара:
Не часом я прибіта, а журбою;
Я б розквітала ще, мов квіт з весною,
Коли б себе любила я саму,
А не кохалась в іншому кому.

Та знов біда: зарано я пристала
До згоди з залицяльником своїм,
Чия краса, у світі небувала,
Тримала очі всіх жінок на нім.
Коли ж любов у нього мала дім,
То їй жилось в його казкових чарах,
Неначе в небі з Богом десь на хмарах.

Його руських кучерів разки,
Як вітер їх розтріпував без ладу,
До вуст йому спадали залюбки,
І кожен бачив тут свою принаду.
Він подавав очам утіху раду,
Бо на обличчі в нього повсякчас
Цвіло все те, що рай ростить для нас.

Ще ніжним юнаком він був без вусів,
Йому лиш пух з'являвся на бороді,
Немов єдваб неголений, що мусив
Скрашати риси в нього молоді;
І так воно й було либонь тоді,
Лише сказати бракувало духу,
Чи кращий з пухом він, а чи без пуху.

Він вельми здібний був також у всьому
І говорив, немов співав пісні;
Та, вражений, він гнівався гірше грому,
Який буває часом навесні,
Коли вітри повіють навісні,
І молодість його не раз ховала
В оздобі щирости неправди жала.

Як верхи їздив, мовили знавці,
Що кінь свій запал дістає від нього,
Бо, гордий з послуху його руці,
Він румака обгонив будь-якого.
І все ж непевність поставала з того:
Чи він конем так володіти вмів,
Чи в нього був найкращий з румаків?

Але небавом люди порішили:
В його лише характері самім
Причина і краси його і сили,
Якими він подобався усім.
Вони, мовляв, розквітли щедро в нім
Додатком тільки, і що в них немає
Вальорів тих, що він їм уділяє.

Тож повсякчас у нього на устах
Були питання й відповіді вмілі
Для кожного, як він про власний шлях
Лиш думав, що зближав його до цілі.
Спинити сміх і лиця посмутнілі
Розважити він міг би для забав:
Так він чуттями інших керував.

І, мавши над всіма безмежну владу,
Без огляду на стать, а також вік,
У всіх він бачив ніби челядь раду,
Що навкруги бурлів її потік,
Ждучи, щоб волю він яку прорік,
Бо сил ніхто не жалував затрати,
Аби йому її удовольняти.

Були й такі, що образом його
Втішалися в самій лише уяві,
Як дурні, що, не зводячи свого,
Чужі кохають замки величаві
І їхній, мов своїй, радіють славі:
Замість плекати власний гойний дім,
Вони живуть уявою в чужім.

Тож ті, що й рук його тепла не знали,
Його надхненниць бачили в собі;
І навіть я, що в долі без опали
Жила, бо мала статки неслабі,
Йому шалену пристрасть далєбі
Всю віддала, надіями зігріту,
Свого не пожалівши первоцвіту.

Проте, як інші, всіх його бажань
І мрій своїх не рвалась я здійснати.
Щоб дозволу не поминути грань,
Я обережності звела загати:
Моє знання дало мені пізнати,
Як слів нещирого кохання блиск
Приносить лиш для нього жданий зиск.

Але кому уникнути вдалося
Тих бід, що дано кожній з нас найти?
Чи інших потерпілих стоголоסף
Нам зверне шлях до кращої мети?
Порад не завжди, серце, прагнеш ти!
Але й поради, всі до купи взяті,
Лиш гострять пристрасть у її завзятті.

Бо що для нашого бажання втіх
Страждань чужих на роздуми спонуки?
Коли ми прагнем радощів своїх,
Байдужі нам здаються інших муки.
Для спраги справжньої нема науки!
Хто спрагу має, питиме мерщій,
Хоч Розум каже: "З того ввреш, постій!"

Цей, бачте, чоловік мав дивну владу
Схиляти всіх неправдою до згод,
Хоч кожен знав, як він свою розсаду
Садив щоразу у чужий город,
Як післанці його рясних пригод,
Слова облудні, без гучного ляску,
Вдягали щирости підступну маску.

Це знаючи, я довго береглась,
Аж доки він почав: "Пресвітла панно,
Чи в серці вашім жалість є якась,
Що я тужу за вами безнастанно?
Покиньте ви мене страхатись марно,
Бо я за все своє життя ні раз
Ще не кохав нікого так, як вас.

Мої провини, видні вам іззовні,
То похибки жаги, а не ума.
Їх не любов творила. Хай гріховні,
Вони зросли, де пристрасти нема:
Їх кожна жертва прагнула сама;
І скарга, що на мене йде незрідка,
Стає лиш чесноті моїй за свідка.

Та жодна з тих жінок, що я їх стрів,
Мого ще серця не взяла в неволю,
Не розбудила в ньому почуттів,
Що звеселять і невеселу долю:
Чинивши біль, я сам не відав болю.
Собі я підкоряв серця чужі,
А власній волі не терпів межі.

Ось і дари від них: ці, наче з крові,
Рубіни й перли, як туман, бліді,
Що їх даровано на знак любови,
Мовляв, тут сором і страхи в біді
З непевности, що душі молоді
Їх терплять, закохавшись, почергово,
Хоча цього й не каже горде слово.

Погляньте ще на цей виткий металь,
Що пасма кіс хоронять від затрати,
Які одержав я від різних краль:
Вони в сльозах благали їх прийняти,
Прибравши кожную в самоцвітів цяти
З долученням сонетів чарівних,
Що спритно їх краса відбита в них.

Цей діамант, міцніший від усього,
І сяйний по-небесному сапфір,
Смарагд зелений, виглядом якого
На очі хворі воскрешають зір,
Блідий опал, що в нім рясний підбір
Відтінків різних, — визнати я мушу,
Майстерно славлені, поймають душу!

Та всі трофеї ці палких жадань,
Ці докази покірного відчаю,
Зберіг я тій лише, як дбав про дань,
Кому я сам скоритися бажаю.
Це означає — вам, о світлий раю!
Бо тільки вам цю жертву зводив я,
Мій анголе й володарко моя!

Тож руку простягніть свою ласкаву,
Що їй нема ціни у світі див,
І під свою беріть тепер управу
Коштовних цих зідхань і мук розлив.
І кожен, хто мені коли служив,
Однині вашим буде він слугою
З маєтками своїми і казною.

А цей від схимниці я маю вірш,
Чи від сестри, що на святу лиш схожа,
Яка ще при дворі цвіла раніш,
Де їй освідчивсь не один вельможа;
Прийшлась би їй червона й біла рожа,
Але вона тікала від намов
І вічну вибрала собі любов.

Але ж не тяжко, мила, нам забути
Чуже добро й здолати мирний стан
І легко страдником за волю бути,
Як не гнітить тебе кайданів бран.
Вона ж, не звідавши й дрібних доган,
В житті своїм не домоглась нічого,
Лише втекла, без боротьби, від нього.

Тут є чим справді чванитись мені!
Коли я стрів її, великі зміни
Притьма в душі їй сталися в ті дні,
Щоб знелюбити монастирські стіни.
Любов збудила страх життя руїни:
Колись її спокус морозив трус,
А нині жде вона сама спокус.

О, як вам зібрано багато шани!
Серця розбиті у колодязь мій
Повиливали всі свої фонтани,
Щоб ваше море я сповняв як стій.
Здолав я їх, а ви в сназі міцній
Візьміть любов од нас під власні шати
Собі холодне серце злікувати.

Я схимницю причарував, ачей,
Що, строгими рятуючись постами,
Своїх не відвела святих очей
Від сили, що панує скрізь над нами.
Любово! Владарко і над богами!
Для тебе всі тенета заслабі,
Бо все належить у житті тобі!

А рекрутів твоїх чий клич у змозі
Вести, крім жару, що в твоїх очах?
Ніщо їх не спиняє на дорозі —
Ні гроші, ні зв'язки, ні стид, ні страх!
Любови пал ніколи не потах
Від тих незгод, які вона приносить,
Бо ліків є на все у неї досить.

Отож серця, які моєму дань
Складають поспіль, взявшись журбою,
Вам шлють криваві стогони благань,
Щоб склали зброю ви передо мною,
Слухачкою зробившись дорогою
Душі, яка, немов зайшовши в храм,
Незламну клятву дасть навіки вам.

Сказавши це, свої вологі очі
З мого обличчя він одвів убік,
А на його щоках бурлів щомочі
Солоних сліз нестриманий потік.
О, як він чарами своїми пік!
Як під кришталем їх рожеві квіти
Потрапили на цері пломеніти!

О батечку, яке чаклунство ми
В краплині бачимо сльози незнане!
Та від очей, наповнених слізьми,
І серце наше з каменю розтане.
Яка в них сила, о небесний Пане!
Від них і скромність і гарячий гнів
Запаляться і згаснуть без слідів.

Тож на такі досвідчені зальоти
Мій глузд у сльози вилився без мір,
Відкинувши скарби ясної цноти
І стриманости вірної докір.
Мій зір в його втопився вогкий зір.
Та з наших сліз, які текли, мов ріки,
Отруту я пила, а він пив ліки.

Його достаток хитрощів тонких
Міг набирати форми будь-якої,
Рум'янців щирих, шалу й поруч них
Об'яви непритомности блідої,
Міняючи їх вираз, як покрої:
Він млів у спорах, плакав у клятьбі,
Трагічну маску надягав собі,

Так що від нього жодне серце в світі
Ні разу вберегтися не могло,
Якщо було у нього на приміті
І він хотів йому вчинити зло:
Позірно ж в нім обурення росло:
Мовляв, як має він думки заласні,
Тоді він цнот навчає жертви власні.

Отож, така подоба Доброти
Ховає змія у своїй гостині,
Щоб кожну душу злом перемогти,
Над нею звівши крила янголіні.
Не знаю, хто б йому оперся нині!
Я не змогла. Але встає питання,
Чи це моя вже похибка остання?

О, та отрута сліз в його очах,
О, фальш вогню, що в нього криє щоки,
О, ті громи удавані, той страх,
О, та печаль, звабливих слів потоки,
Ті клятви, дані на короткі строки,
Мене своїм мистецтвом чарівним
Схилили б знов таки до згсди з ним!